

Sygn. akt II UK 38/16

POSTANOWIENIE

Dnia 16 grudnia 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Korzeniowski

w sprawie z wniosku A. Spółki z o.o. w W.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w G.
o wydanie pisemnej interpretacji przepisów prawnych,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw
Publicznych w dniu 16 grudnia 2016 r.,
na skutek skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z
dnia 19 sierpnia 2015 r., sygn. akt III AUa (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w (...) uwzględnił apelację pozwanego i wyrokiem z 19 sierpnia 2015 r. zmienił wyrok Sądu Okręgowego w W. z 25 lutego 2014 r. i oddalił odwołanie Spółki z o.o. A. w W. od decyzji pozwanego z 26 lipca 2013 r. Spółka wnioskiem z 10 lipca 2013 r. zwróciła się do pozwanego o wydanie interpretacji w trybie art. 10 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, w celu ustalenia, czy na podstawie art. 35 ust. 1 w związku z art. 36 ust. 4 ustawy o emeryturach pomostowych jest zobowiązana do opłacania składek na Fundusz E. za pracowników, którzy wykonują prace w szczególnych warunkach, jednakże w świetle art. 4 pkt 2 lub art. 4 pkt 5 ustawy o emerytach pomostowych nigdy nie nabędą prawa do takiej emerytury. Sąd Okręgowy w W. w wyroku z 25 lutego 2014 r. uznał za prawidłową wykładnię przepisów prawa dokonaną we wniosku, polegającą na przyjęciu, że wnioskodawca nie jest zobowiązany do opłacania

składek. Sąd Apelacyjny orzekając reformatoryjnie stwierdził brak podstaw prawnych do interpretowania zasad opłacania składek uregulowanych w art. 35 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach pomostowych poprzez art. 4 tej ustawy stanowiący o warunkach nabycia prawa do emerytury pomostowej. Taka wykładnia jest niedopuszczalna, jako że stanowi ingerencję w zapis ustawodawcy zawarty w art. 35 ust. 1 i 2 ustawy. Wyłączenie obowiązku opłacania składek za pracowników, co do których spełnione są warunki określone w art. 35 ust. 1 ustawy, a którzy nie spełniają warunków z art. 4 ust. 2 i 5 ustawy nadaje nową treść art. 35 ust. 1 ustawy. A zatem takie działanie nie jest interpretacją (wykładnią) lecz zmianą zapisów ustawowych.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazano na podstawy przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.

W sprawie występuje istotne zagadnienie prawne: „czy pracodawca jest zobowiązany do opłacania składek na Fundusz E. za pracowników, którzy wykonują prace w szczególnych warunkach, jednakże ich okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze nigdy nie przekroczy 15 lat lub przed dniem 1 stycznia 1999 r. nie wykonywali oni prac w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 u.e.p. lub art. 32 i 33 u.e.p., w związku z czym nigdy nie nabędą oni prawa do świadczenia z Funduszu E.?”.

W zakresie drugiej podstawy przedsądu „istnieje potrzeba wykładni przepisów art. 35 ust. 1 w związku z art. 36 ust. 4 oraz art. 4 pkt 2 i 5 u.e.p., ponieważ budzą one poważne wątpliwości oraz wywołują rozbieżności w orzecznictwie sądów”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wskazane we wniosku podstawy nie spełniają się jako zasadne podstawy przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.

Istotne zagadnienie prawne nie ma takiej rangi, gdyż przedstawione zagadnienie nie wykracza poza zwykłą wykładnię prawa.

Oceny tej nie zmienia odwołanie się do rozbieżności w orzecznictwie, choć tu augmentacja skarżącego nie jest bez racji, bo prócz wyroku Sądu Najwyższego z 22 lutego 2012 r., II UK 130/11 taki sam pogląd o braku obowiązku składkowego podzielono w wyroku Sądu Najwyższego z 24 czerwca 2015 r., I UK 373/14.

Utrwała się jednak inne stanowisko i jest przekonujące, jako że znajduje potwierdzenie w uchwale składu powiększonego Sądu Najwyższego. Chodzi o wyroki z 21 kwietnia 2015 r., I UK 330/14, z 14 lipca 2015 r., II UK 210/14, z 24 maja 2016 r., III UK 148/15 i uchwałę z 28 września 2016 r., III UZP 10/16.

W sprawie I UK 330/14 powiedziano, że emerytury pomostowe tworzą odrębny od powszechnego system finansowy, a wyrazem ich wyodrębnienia finansowego jest ustanowienie składki na Fundusz E. w wysokości 1,5% podstawy wymiaru. Obowiązek opłacania i finansowania składki w myśl art. 35 ust. 1 ustawy z 2008 r. o emeryturach pomostowych spoczywa na pracodawcach zatrudniających pracowników, którzy urodzili się po dniu 31 grudnia 1948 r. oraz wykonują prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, o których mowa w art. 3 ust. 1 i 3 tej ustawy bez względu na to, czy pracownik za którego jest ona opłacana został objęty ochroną przed ryzykiem zaprzestania wykonywania dotychczasowej pracy zawodowej przed osiągnięciem podstawowego wieku emerytalnego. Ustawodawca pozbawił bowiem składki na Fundusz E. cechy wzajemności (odpłatności). Przyjmuje się, że ma ona charakter przymusowy, celowy i bezzwrotny, a także pełni rolę opłaty celowej przeznaczonej na finansowanie emerytur pomostowych. Obowiązek opłacania składek na Fundusz E. na podstawie art. 35 ust. 1 ustawy z 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych dotyczy pracowników, którzy urodzili się po 31 grudnia 1948 r. i wykonują prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, o których mowa w art. 3 ust. 1 i 3 tej ustawy, niezależnie od tego, czy byli oni zatrudnieni przed 1 stycznia 1999 r. bądź mają ustalone prawo do renty lub emerytury. Składki na Fundusz E. mają charakter daniny publicznej, o której mowa w art. 217 Konstytucji RP. Wyrok w tej sprawie ma aprobującą głosę Doroty Dzienisiuk (OSP 2016 nr 12, poz. 118).

Wykładnię powyższą potwierdza sprawa II UK 210/14.

Podsumowanie tej wykładni i ocena przeciwnych orzeczeń w sporach I UK 130/11 i I UK 373/14, przedstawione zostały w wyroku z 24 maja 2016 r., III UK

148/15. Podkreślono w nim, że stosownie do art. 35 ust. 1 ustawy o e.p., składki na F. opłaca się za pracownika, który spełnia łącznie następujące warunki:

- 1) urodził się po dniu 31 grudnia 1948 r. oraz
- 2) wykonuje prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, o których mowa w art. 3 ust. 1 i 3 tej ustawy.

Z kolei w myśl art. 4 ustawy o e.p., prawo do emerytury pomostowej przysługuje pracownikowi, który spełnia łącznie następujące warunki:

- 1) urodził się po dniu 31 grudnia 1948 r.;
- 2) ma okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze wynoszący co najmniej 15 lat;
- 3) osiągnął odpowiedni wiek;
- 4) legitymuje się wymaganymi przez ustawę o emeryturach i rentach z FUS okresami składkowymi i nieskładkowymi;
- 5) przed dniem 1 stycznia 1999 r. wykonywał prace w szczególnych warunkach lub prace w szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o e.p. lub art. 32 i art. 33 ustawy o emeryturach i rentach z FUS;
- 6) po dniu 31 grudnia 2008 r. wykonywał pracę w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o e.p. oraz
- 7) nastąpiło z nim rozwiązanie stosunku pracy.

Rezultaty wykładni językowej art. 35 ust. 1 pkt 2 ustawy o e.p. prowadzą do jednoznacznego wniosku, zgodnie z którym spoczywający na pracodawcy (płatniku) obowiązek opłacania składek na F. został uregulowany tym przepisem w oderwaniu od przesłanek warunkujących nabycie prawa do emerytury pomostowej (określonych w art. 4 ustawy o e.p.). W piśmiennictwie (M. Zieleniecki: Emerytura pomostowa w nowym systemie prawnym, Gdańsk 2011, s. 268; D. Noszczak: Obowiązki pracodawców zatrudniających pracowników w szczególnych warunkach, cz. 1, Służba Pracownicza 2012 nr 5, s. 20; Ustawa o emeryturach pomostowych. Komentarz, pod red. B. Gudowskiej i K. Ślebzaka, Warszawa 2013; K. Antonów (red.), M. Bartnicki, B. Suchacki, M. Zieleniecki: Komentarz do ustawy o emeryturach pomostowych (w:) Emerytury i renty z FUS. Emerytury pomostowe. Okresowe emerytury kapitałowe. Komentarz, Warszawa 2014, uwagi do art. 35 oraz E. Maniewska: Obowiązek opłacania składek na FundusF., PiZS 2015 nr 9, s.

40) przedstawiany jest dominujący pogląd, że art. 35 ust. 1 ustawy o e.p. nie łączy obowiązku opłacania składek na F. za pracownika wykonującego prace w szczególnych warunkach (o szczególnym charakterze) z możliwością przyszłego zaliczenia okresu tych prac przy ustalaniu prawa do emerytury pomostowej (choć podnoszone są też wątpliwości odnoszące się do pracowników zatrudnionych w niepełnym wymiarze; por. K. Jankowska, I. Jędrasik-Jankowska: Komentarz do ustawy o emeryturach pomostowych (w:) Prawo do emerytury. Komentarz do ustaw z orzecznictwem, Warszawa 2011; D. Dzieński: Wymiar czasu pracy w ustawie o emeryturach pomostowych, PiZS 2012 nr 10, s. 23). Pogląd ten wynika z założenia, że emerytury pomostowe są świadczeniami, które nie opierają się na zasadzie wzajemności. To zaś oznacza, że z natury mogą one zostać przyznane węższej grupie pracowników niż pracownicy, za których pracodawca opłaca składkę na F.. O braku wzajemności pomiędzy składką na F. a możliwością nabycia uprawnień do emerytury pomostowej (oraz jej wysokością) świadczy to, że składka została ustalona na stosunkowo niskim poziomie (1,5% podstawy jej wymiaru) i w perspektywie długookresowej nie wystarczy na pokrycie wydatków F. (por. jednak J. Wantoch-Rekowski: System ubezpieczeń społecznych a budżet państwa. Studium prawnofinansowe, Warszawa 2014. Rozdział V, pkt 6. F. - konstrukcja, charakter prawny, przychody i wydatki). Tak więc na płatniku ciąży obowiązek opłacania składki na F. za pracownika wykonującego prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze niezależnie od tego, czy ustawa o e.p. gwarantuje temu pracownikowi ochronę na wypadek ryzyka zaprzestania zatrudnienia w szczególnych warunkach (o szczególnym charakterze) przed osiągnięciem „podstawowego” wieku emerytalnego. Z tej przyczyny składka na F. jest opłacana zarówno za pracowników, którzy rozpoczęli wykonywanie pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze przed 1 stycznia 1999 r. i spełniają warunek określony w art. 4 pkt 5 ustawy o e.p., jak i za tych, którzy z uwagi na późniejszy termin rozpoczęcia takiej pracy powyższego warunku nie spełniają (nie mogą spełnić). O pozbawieniu składki na F. cechy wzajemności zdecydowały dwa czynniki:

- 1) obawa przed dyskryminowaniem pracowników, którzy rozpoczęli wykonywanie pracy w szczególnym warunkach lub o szczególnym charakterze

przed 1 stycznia 1999 r. przez pracodawców, którzy w celu zwolnienia się z obowiązku opłacania składek na F. mogliby ich zastępować przy wykonywaniu prac kwalifikowanych pracownikami młodszymi oraz

2) fiskalizm wyrażający się w dążeniu do zwiększenia przychodów składkowych F.. W konsekwencji składkę na F. kwalifikuje się jako przymusowe, celowe i bezzwrotne źródło finansowania F., a skoro nie posiada ona cechy wzajemności (odpłatności) charakterystycznej dla składki na ubezpieczenia społeczne, to jest charakterologicznie zbliżona do opłaty (daniny) celowej.

Sąd Najwyższy w ostatniej sprawie III UK 148/15 przychylił się do stanowiska, że pracodawca (płatnik składek) uiszcza składki na F. za pracownika urodzonego po 31 grudnia 1948 r. i wykonującego pracę w szczególnych warunkach lub pracę o szczególnym charakterze, o której jest mowa w art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o e.p., nawet wtedy, gdy „z góry” wiadomo, że pracownik nie uzyska prawa do emerytury pomostowej, bo przed dniem 1 stycznia 1999 r. nie wykonywał prac w szczególnych warunkach lub prac o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o e.p. albo art. 32 i 33 ustawy o emeryturach i rentach z FUS (czyli nie spełnia warunku przewidzianego w art. 4 pkt 5 ustawy o e.p.). W tym zakresie nie występuje rozbieżność w orzecznictwie i Sąd Najwyższy podtrzymuje poglądy wyrażone w powołanych orzeczeniach (I UK 330/14 oraz II UK 210/14), odnośnie do braku ekwiwalentności między składką na F., finansowaną w całości przez pracodawcę, a możliwością nabycia uprawnienia do emerytury pomostowej przez pracownika, za którego składka jest opłacana. Uzupełniając wskazano, że zasada ekwiwalentności między składką ubezpieczeniową a świadczeniem finansowanym z systemu ubezpieczeń społecznych, nie ma charakteru absolutnego, na co wielokrotnie zwracano uwagę w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego. Przyjęcie odmiennej zasady mogłoby prowadzić do zachwiania ogólnej logiki systemu ubezpieczeń społecznych, która wynika nie tylko z zasady wzajemności składki i świadczeń, ale również z zasady solidarności międzypokoleniowej (czy szerzej solidarności społecznej) oraz powszechności i względnej jednolitości kryteriów przyznawania świadczeń i określania ich wysokości (por. pkt 6.1.16 uzasadnienia wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 19 grudnia 2012 r., K 9/12, OTK-A 2012 nr 11, poz. 136 i powołane tam wcześniejsze

orzecznictwo). W ostatecznym rozrachunku należy przyjąć, że chociaż osoby urodzone po dniu 31 grudnia 1948 r. i aktualnie zatrudnione przy pracach w szczególnych warunkach (o szczególnym charakterze), które przed 1 stycznia 1999 r. nie wykonywały takich prac, nigdy nie nabędą prawa do emerytury pomostowej, to jednak pracodawca zatrudniający takie osoby ma obowiązek opłacania z tego tytułu składek na F..

Ten kierunek wykładni potwierdza uchwała składu powiększonego z 28 września 2016 r., III UZP 10/16 w której na pytanie „Czy zgodnie z art. 35 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 965 ze zm.) składki na Fundusz E. opłaca się za pracownika wykonującego pracę w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze zatrudnionego w niepełnym wymiarze czasu pracy?” odpowiedziano, że „Składki na Fundusz E. opłaca się także za pracownika wykonującego pracę w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze zatrudnionego w niepełnym wymiarze czasu pracy (art. 35 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych, jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 965 ze zm.)”.

Z tych motywów, z braku zasadnej podstawy przysądu, orzeczono jak w sentencji (art. 398⁹ § 2 k.p.c.).